

Egy nép tragikus-győzedelmes története

„A boldog népeknek derűs a történelmük, Izrael népe esetében azonban nem ez a helyzet (...) nálunk a szenvedélyek még nem hűltek ki, nem alakultak helyzetgyakorlatokká” – írja Élie Barnavi. A tel-avivi egyetem történelem tanszékének vezetője, aki nemzetközi szaktanácsadó testület, továbbá szakszerkesztők népes csoportja élén tevékenykedett, az általa szerkesztett kitűnő kézikönyv előszavában vélekedik így.

A többek között a bibliai korról, történelmi demográfiával, a mai Palesztinával foglalkozó neves szakemberekből álló szerkesztőbizottság hozzáértését tükröző rendkívül gazdag kötet az eredeti kiadó, a Hachette Référence műhelyében (egy történelmi atlaszsorozat darabjaként) kigondolt és onnan menedzselte csapatmunka nagyszerű eredménye. Ehhez járul a magyar fordítók és a jeles szakmai lektor, *Jólesz László* áldozatos munkája, továbbá a torinói Canale Printing House erőfeszítése, ahol a könyv magyar fordítását 1995-ben kinyomtatták.

A kötet majd másfél száz fejezetben foglalja össze a zsidó nép négyezer éves történelmét. Ezt előlegezi meg a három bevezető fejezet, melyek a zsidó népnek térhez és időhöz való viszonyulásával foglalkoznak, továbbá a történelmi népességingadozással és mobilitással kapcsolatos (rendkívül szemléletesen ábrázolt) adatokkal szolgálnak. A más és más szerzők által jegyzett önálló, kerek esszék gyűjteményként is olvasható fejezetek belső szerkezete, igen bölcs megoldással, egységes, mely tény a páros-páratlan oldalra, tehát következetesen egy oldalpárra történő tördelés is hangsúlyoz. Az oldalpár bal oldali részén az esszé szövege olvasható. Az élvezetes stílusban megírt törzsszöveget térkép(ek), az események követését és időbeli elhelyezését lehetővé tevő szemléletes idővonal, továbbá lenyűgöző illusztrációk egészítik ki, miáltal a kötet nemcsak esszégyűjteményként, hanem kronologikusan felépített albumként, vagy akár történelmi atlaszként is forgatható. Rendkívül hasznos a *Függelék* is, amely szójegyzék-

kel, indexszel (a 'Magyarország, magyarok' szó tizennyolcszor, a 'Budapest' szó nyolcszor fordul elő a kötetben), a képek forrásjegyzékével, és természetesen részletes tartalomjegyzékkel siet az érdeklődő olvasó segítségére. (Az utóbbit egyébként, ahonnan az is kiderül, hogy melyik esszének ki a szerzője, a magam részéről szívesebben láttam volna a kötet elején.)

Ugyancsak nehéz lenne a recenzens dolga, ha a számtalan érdekfeszítő fejezet közül mindössze néhányat kellene megneveznie. Ilyen például az egyiptomi kivonulással foglalkozó oldalpár, Dávid és Salamon királysága, Jeruzsálem első pusztulása, a római hódítás eseményei, vagy a zsidó ünnepek áttekintése. Igen figyelemreméltóak a héber könyvnyomtatással, a kabbalával, az amerikai zsidóság első lépéseivel, a nyugati zsidóság helyzetének alakulásával foglalkozó szövegek. Hogy érzékeltetni tudjam a kötet hihetetlen gazdagságát, az időben hozzánk közelebb álló fejezetek közül az alábbiak címét emelem ki: *A modern antiszemitizmus; Állami antiszemitizmus Kelet-Európában 1825–1917; Migrációk: 19–20. század; A cionizmus 1881–1939; Az új ígéret földje: az Egyesült Államok; A szovjet zsidók a két világháború között; Az amerikai zsidók sikeres integrációja; A végső megoldás; Miért nem bombázták Auschwitzot?; Harc a zsidó államért; A hatnapos fordulat; Két nép, egy föld.*

A kötet számos magyar vonatkozással is büszkélkedik, kezdve a borítón látható és a Budapesti Zsidó Múzeum gyűjteményében fellelhető Siviti-táblával, amely *Mordeháj ben Eliezer* megyeri kántor 1828-ból származó munkája. Külön feje-

zet foglalkozik a zsidóság helyzetével a Habsburg Birodalomban, illetve a magyar zsidóság huszadik századbeli történetével. Ez utóbbi fejezetnél 1980-ban készített fényképet láthatunk a Dohány utcai nagy zsinagóga belsejéről és az ortodox hitközösség budapesti étkezdéjéről az 1980-as évekből, továbbá egy térképet a magyarországi zsidó közösségek 1990-es lélekszámáról és elhelyezkedéséről.

Le a kalappal mind a francia, mind a magyar kiadó tiszteletreméltó vállalkozása előtt, hiszen – a főszerkesztő szavaival élve – „...a zsidó nép történelmét (...) nem csupán a zsidóknak kell megismerniök, hanem mindenkinek, akit az »egyetemes« történelem, tehát az emberi nem sorsa érdekel”. A kötet nyelvezete egyszerre közérthető és lebilincselő. A színes térképek, melyek *Michel Opatowski* szakértelmét dicsérik, valamint az izgalmas ábrák és szemléletes táblázatok pompás lehetőségeket kínálnak a böngészésre hajlamos olvasóknak, akik ily módon maguk kihámozta információkkal egészíthetik ki a törzsszöveg által nyújtott alapismereteket.

A többek között zsidó használati tárgyakat és kultikus kellékeket ábrázoló 580 illusztráció pedig a zsidó nép történelmi mindennapjait hozza közel az olvasóhoz.

Az első ránézésre borsosnak tűnő, bár valójában nagyon is méltányos ár ellenére (*A zsidó nép világtörténetéért* öt-hat regény árát kell leszurkolni), ezt a kézikönyvet nemcsak iskolai és egyetemi könyvtáraknak, történelem szakos kollégáknak és hallgatóknak ajánlom figyelmébe, hanem a téma iránt érdeklődők lehető legszélesebb körének. Annál is inkább, mert a kötet a szerzők célkitűzésének megfelelően, a tudományos pontosság szem előtt tartása mellett – véleményem szerint nagyon helyesen – igyekszik mellőzni a szakzsargont.

A zsidó nép világtörténete a patriarchák korától napjainkig. Főszerkesztő: *Élie Barnavi*. Gemini Budapest, Budapest, 1995, 299. p.

Deák András Miklós

Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat

A 102 lapos, 12 dolgozatot tartalmazó kis kötetben a 8. Élőnyelvi Konferencia előadásai találhatóak meg. A ma már komoly hagyományú sorozatnak erre az összeállítására 1995 őszén, Ungváron került sor. A kötet méltán tarthat számot a pedagógusok figyelmére, s nemcsak azokéra, akik sajátosan a kisebbségi magyarok oktatásának nyelvi vonatkozásaival foglalkoznak.

Az előadások két csoportba sorolhatók. Egy részük a nyelvi változatok értékének elméleti kérdéseit járja körül, másik felük javarészt a szlovákiai, a kárpátaljai és a csángó magyarság gyakorlatából kiindulva a sokszor elszomorító helyzetet mutatja meg belülről. Belülről – e szó két értelmében: a tananyag és az iskolák világa felől, illetve a kisebbségi magyar, a nem többségi kultúrák szemszögéből. A kötet kettős üzenetet sugall: cselek-

vésre szólít, érezteti, hogy valamit tenni kell, de visszatérően emlékeztet arra, hogy a cselekvési program nem származhat újabb központokból.

A kötet elméleti üzenete – s ez nemcsak a kifejezetten elméleti dolgozatokra igaz –, hogy szakítanunk kell a nyelv egyközpontú szemléletével. *Peter Trudgill*, *Lanstyák István* és *Tolcsvai Nagy Gábor* írásai elméletileg is megvizsgálják a nyelv egyközpontú s felülről építkező, illetve a sztenderdizá-